

SÄÄNTÖVIIDAKKO SELKEÄMMÄKSI

Lasten toimintaa säätelevät rajat ja säännöt päiväkodissa

Mikkola Markus

Opinnäytetyö
Sosiaali
Sosionomi (AMK)

2023

Sosiaali- ja
sosionomi (AMK)

Tekijä	Markus Mikkola	Vuosi	2023
Ohjaaja(t)	Kaisu Vinkki ja Anneli Ylikärppä		
Toimeksiantaja	Lapin ammattikorkeakoulu		
Työn nimi	Sääntöviidakko selkeämmäksi: Lasten toimintaa säätelevät rajat ja säännöt päiväkodissa		
Sivu- ja liitesivumäärä	40 + 7		

Yksi suomalaisen varhaiskasvatuksen olennaisimmista tavoitteista on turvallisen varhaiskasvatusympäristön luominen varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille. Yksi henkilöstön käyttämä turvallisen ympäristön luomisen ja ylläpitämisen tapa on rajojen ja sääntöjen käyttäminen. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa henkilöstön kokemusten perusteella millaisia lasten toimintaa sääteleviä rajoja ja sääntöjä varhaiskasvatuksen arjesta löytyy. Sääntöjen kartoittamisen lisäksi opinnäytetyön aineistona toimivista teemahaastatteluista pyrittiin löytämään vastauksia kysymyksiin lasten osallisuuden tasosta voimaantumisen asteen, osallisuuden vaikutuspiirin ja osallisuuden keston osalta. Lisäksi kartoitettiin haastateltavien näkemyksiä säännöistä ja niiden käyttämisen johdonmukaisuuden merkityksestä.

Opinnäytetyön aineisto muodostui neljän varhaiskasvattajan teemahaastattelusta. Aineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa analyysiluokittelu perustui varhaiskasvatusympäristön fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden käsitejärjestelmään sekä Turjan osallisuuden tason malliin.

Varhaiskasvattajien kokemuksiin perustuvia, päiväkodissa havaittuja sääntöjä fyysisen turvallisuuden edistämiseksi luokiteltiin liikkumisen rajoittamisen, äänenkäytön rajoittamisen, hygieniasta huolehtimisen, rakennetun ympäristön käytön rajoittamisen, leikkivälineiden rajoittamisen ja toisten fyysisen koskemattomuuden kunnioittamisen alaluokkiin. Psykkistä turvallisuutta ylläpitävät säännöt liittyivät turvallisen ilmapiiriin, tuen tarpeen tunnistamisen, aikuisen avun sekä tunnetaitojen ja itsetunnon vahvistamiseen. Sosiaalista turvallisuutta turvaavilla säännöillä pyrittiin pääsääntöisesti edistämään lasten vuorovaikutustaitojen ja osallisuuden kehittymistä. Lasten voimaantumisen aste sääntöjen laadintaprosessissa vaihteli laajasti ja osallisuuden vaikutuspiiri rajoittui lapsia koskeviin sekä lasten ja aikuisten yhteisiin asioihin. Tuloksissa oli viitteitä lasten pitkäkestoisesta osallisuuden mahdollisuuksista sääntöjen laadintaprosessin suhteen.

Teemahaastatteluihin osallistuneet varhaiskasvattajat olivat yksimielisiä siitä, että päiväkodin säännöillä ja niiden johdonmukaisella käytöllä työntekijöiden keskuudessa on suuri merkitys. Tulosten perusteella voidaankin ehdottaa, että päiväkodin säännöistä keskusteleminen voisi toimia yhtenä tapana varhaiskasvatuksen inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämisessä.

Avainsanat säännöt, osallisuus, toimintakulttuuri

Social Services
Bachelor of Social Services

Author	Markus Mikkola	Year	2023
Supervisor	Kaisu Vinkki and Anneli Ylikärppä		
Commissioned by	Lapland University of Applied Sciences		
Subject of thesis	ECEC Classroom Rules		
Number of pages	40 + 7		

One of the most essential goals for Finnish ECEC is to provide children a safe ECEC learning environment. One way to create it is to use classroom rules and boundaries. With this thesis I am trying to find out what kind of boundaries and classroom rules exist in everyday life of a daycare. I am also searching for answers to questions about the level of children's empowerment, chances to effect and longevity of participation in the classroom rule creation process. I am also interested in workers' opinions on the classroom rules and their consistency.

Thesis data is formed from four ECEC worker theme interviews. Data is analyzed with theory-based content analysis. The analysis is based on theory about physical, psychological, and social dimensions of ECEC learning environment and Turja's model about the level of participation.

According to the experiences of ECEC workers physical safety was provided by restricting the movement of the children, restricting volume levels, guiding to good hygiene, restricting the usage of physical environment, restricting the usage of toys, and guiding to respect others' physical integrity. Classroom rules that provided psychological safety were connected to creating a safe atmosphere, noticing the need of support, help given by adults and strengthening emotional skills and self-confidence. Social safety was connected to rules that aimed for the development of children's interaction skills and participation in group. The level of children's empowerment in classroom rule creation process varied widely. The effect of participation reached the levels of children's matters and children's and adult's shared matters. Results showed that there were continuous chances in children's participation in the rule creation process.

All the interviewees agreed that ECEC classroom rules and their consistency really matter. As a conclusion I suggest that discussing about the classroom rules could be one valid way to develop the inclusive operating culture in Finnish daycare.

Key words

classroom rules, participation, operating culture

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 PÄIVÄKODIN SÄÄNNÖT OSANA VARHAISKASVATUKSEN INKLUSIIVISTA TOIMINTAKULTTUURIA	8
2.1 Varhaiskasvatuksen inklusiivinen toimintakulttuuri	8
2.2 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa	10
2.3 Oppimisympäristöjen ja turvallisuuden ulottuvuudet	13
2.4 Lasten toimintaa säätelevät rajat ja säännöt.....	14
3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	17
3.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	17
3.2 Tieteenfilosofiset valinnat.....	18
3.3 Aineiston keruu	18
3.4 Eettisyys ja luotettavuus	21
3.5 Aineiston analyysi	21
4 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	24
4.1 Oppimisympäristön fyysiseen ulottuvuuteen sekä fyysiseen turvallisuuteen liittyvät rajat ja säännöt.....	24
4.2 Oppimisympäristön psyykkiseen ulottuvuuteen sekä psyykkiseen turvallisuuteen liittyvät rajat ja säännöt.....	26
4.3 Oppimisympäristön sosiaaliseen ulottuvuuteen sekä sosiaaliseen turvallisuuteen liittyvät rajat ja säännöt.....	28
4.4 Lasten osallisuus rajojen ja sääntöjen laadinnassa	29
4.5 Rajat ja säännöt osana toimintakulttuurin kehittämistä	32
5 POHDINTA.....	35
LÄHTEET.....	39
LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuslaki asettaa varhaiskasvatustoiminnalle tavoitteiksi muun muassa kehittävän, oppimista edistävän, terveellisen ja turvallisen varhaiskasvatusympäristön sekä lapsen osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamisen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 1:3 §). Yksi tavallisimmista henkilöstön työvälineistä ovat säännöt, joiden olemassaolo liitetään etenkin varhaiskasvatusympäristöjen turvallisuuteen. Työssäni varhaiskasvatuksen opettajana olen pohtinut erilaisia sääntöjä varhaiskasvatuksen arjessa yksin, tiimin, talon henkilökunnan ja ryhmän lasten kanssa. Samoin olen havainnut, että sääntöjen kirjo voi olla yhdenkin päiväkodin sisällä mittava ja säännöt eivät aina vaikuta olevan yhteneväisiä kasvattajien ja ryhmien kesken. Lasten osallisuuden tasokin sääntöjen luomisprosessissa vaikuttaa vaihtelevan.

Varhaiskasvatusympäristö voidaan jakaa esimerkiksi fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen ulottuvuuteen. Samoin henkilöstön tehtävänä on tuottaa lapsille fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden kokemus. Mutta ovatko varhaiskasvatusryhmien arjessa käytössä olevat rajat ja säännöt olemassa kuitenkin vain lasten fyysistä turvallisuutta ylläpitämässä? Vai onko lasten arkea ohjailevista säännöistä apua myös psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallisen varhaiskasvatusympäristön varmistamisessa?

On yleisesti tiedossa, että lapset hyötyvät kasvattajien johdonmukaisuudesta. Lapsen on helpompaa toimia vuorovaikutustilanteissa, noudattaa ohjeita ja oppia säätelemään tunteitaan ja käyttäytymistään, kun ohjaavat aikuiset toimivat johdonmukaisesti. Tästä huolimatta varhaiskasvattajat saattavat joutua joskus tilanteisiin, joissa mahdollisesti myötäillään toisen kasvattajan joskus jopa eriskummallisilta tuntuvia ohjeistuksia ja sääntöjä koskien päiväkotiryhmän lasten toimintaa. Tällaiset tilanteet saattavat aiheuttavat päänvaivaa kasvattajille, päiväkodin ja päiväkotiryhmän ilmapiirille ja ennen kaikkea rajojen ja sääntöjen kohteena oleville lapsille.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä tietoa erityisesti päiväkodin kirjoittamattomista säännöistä. Säännöt ovat osa varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, joka on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia. Päiväkodeissa toimintakulttuuria kehitetään tietoisesti varhaiskasvatuksen laadun parantamiseksi, inklusion edistämiseksi ja sen taustalla vaikuttavien arvojen käytännöksi toteutumisen vuoksi. (Opetushallitus 2022, 29-30.)

Omien kokemusteni perusteella päiväkodin sääntöjä on kehitetty tietoisesti esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajien pedagogisissa kokouksissa pihasääntöjä luodessa ja dokumentoidessa. Lapsiryhmissä lasten toimintaa ja käyttäytymistä säätelevät rajat ja säännöt kuitenkin vaikuttavat arjessa vaihtelevan, eikä kattava sääntökirjaa liene koskaan (vielä) kirjoitettu. Kattavan ja yleispätevän sääntökokonaisuuden muodostaminen tuskin onnistuisikaan. Samaan ilmiöön olen törmännyt myös lastensuojelulaitoksissa työskennellessäni. Selkeiden sääntöjen puuttuessa mielenkiintoni kohdistuu siihen, millaisia kirjoittamattomia sääntöjä päiväkodin arjesta löytyy. Sääntökirjan puuttuessa perusteluja rajoille ja säännöille on etsittävä laajemmalla perspektiivillä ja mahdollisuus kasvattajien eri näkökulmista tuleville tulkinnoille kasvaa.

Matkalla kohti inklusiota yksi olennaisimmista varhaiskasvatuksen ja päiväkotien toimintakulttuurien kehittämisen trendeistä liittyy lapsen osallisuuteen. Kun toimintakulttuurissa lapsen osallisuus toteutuu vahvasti, lapsetkin pääsevät osaksi yhteisten sääntöjen ja tavoitteiden luomisprosessia (Turja 2017, 49). Eräänlainen positivistisessä hengessä herännyt opinnäytetyöntekijän taustalla vaikuttava hypoteesi onkin: ”Jos päiväkodissa on paljon lasten toimintaa sääteleviä kirjoittamattomia sääntöjä, lapset eivät ole liene olleet osallisina niiden laatimisessa.” Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022, 31) mukaan lapset ja huoltajat on otettava mukaan toimintakulttuurin kehittämiseen ja arviointiin. Tästä syystä osallisuuden toteutumisen reflektointi rajojen ja sääntöjenkin laadinnan osalta on tärkeää.

Toinen kiinnostava kysymys kirjoittamattomia ja sääntöjä koskien olisi se, miten tällaisia sääntöjä perustellaan. Tässä opinnäytetyössä sääntöjen perusteluja ei tuloksissa ole eritelty ja tarkasteltu, mutta perustelut ovat kuitenkin looginen osa

rajoja ja sääntöjä sekä niissä vallitsevaa johdonmukaisuutta tai sen puutetta. Kuten jo mainitsin, sääntökirjaa ei ole olemassa, mutta sääntöjä kuitenkin tarvitaan esimerkiksi turvallisten oppimisympäristöjen varmistamiseksi. Valideja lähteitäkin niiden perustelemiseksi on olemassa. Tällaisia ovat luonnollisesti ainakin varhaiskasvatusta ohjaava lainsäädäntö, kuten varhaiskasvatustalaki ja perustalaki. Näiden taustalla vaikuttavat vahvasti kansainväliset, Suomessakin ratifioitut sopimukset, kuten YK:n lasten oikeuksien sopimus ja vammaisten oikeuksien sopimus. Varhaiskasvattajan työtä ohjaa käytännössä usein Opetushallituksen laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä lasten omat varhaiskasvatussuunnitelmat. Lisäksi valtioneuvoston alaiset organisaatiot ovat julkaissut suosituksia koskien esimerkiksi varhaiskasvatuksen ruokakasvatusta (Terveyttä ja iloa ruoasta) ja lasten päivittäisen liikunnan määrää.

Varhaiskasvatuksen arjessa työtä tekevänä on kuitenkin tullut useammankin kerran pohtineeksi sitä, mahtaako omat tai työtoverin käyttämät rajat ja säännöt perustua enemmänkin henkilökohtaisiin näkemyksiin tai vanhoihin perinteisiin kuin työtä ohjaaviin lakeihin ja asiakirjoihin. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestäessä ja kehitettäessä tärkeimpänä lähtökohtana pitäisi kuitenkin aina olla lapsen etu, jota on harkittava sekä yksilökohtaisesti että ryhmän kannalta ja vieläpä tapaus tai tilanne kerrallaan (Opetushallitus 2022, 30). Varhaiskasvatusta ohjaviin asiakirjoihin tutustuttuaan alan työntekijä saattaa huomata, että jotkut päiväkodin arjessa vastaantulevat rajat ja säännöt voivat olla hankalasti perusteltavissa. Kokemuksiini perustuen uskallan väittää, että rajoissa ja säännöissä on vähintäänkin havaittavissa erilaisia käytänteitä ja tulkintoja kasvattajien ja päiväkotiryhmien välillä. Samoissa tilanteissa lapsia saatetaan ohjata erilaisin rajoin ja säännöin. Tästä syystä on järkevää tehdä näkyväksi ja ottaa keskustelun piiriin arjessa esiintyviä kirjoittamattomia sääntöjä – osana tietoista toimintakulttuurin kehittämistä.

2 PÄIVÄKODIN SÄÄNNÖT OSANA VARHAISKASVATUKSEN INKLUSIIVISTA TOIMINTAKULTTUURIA

2.1 Varhaiskasvatuksen inklusiivinen toimintakulttuuri

Toimintakulttuurin käsitteellä tarkoitetaan historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunutta tapaa toimia, joka edelleen muuttuu ja kehittyy tietyn yhteisön jäsenten keskisessä vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin kokonaisuus rakentuu arvoista ja periaatteista, työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta, oppimisympäristöistä ja menetelmistä, vuorovaikutuksesta sekä toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Toimintakulttuuri muuttuu tiedostettujen, tiedostamattomien ja joskus jopa tahattomien tekijöiden vaikutuksesta. Yhteisön jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin ja toimintakulttuuri yhteisön jäseniin, olipa kyse tiedostetusta tai tiedostamattomasta vaikutuksesta. (Opetushallitus 2022, 29.) Kasvatuksessa ja opetuksessa pyritään pitämään yllä inklusiivista toimintakulttuuria, jossa jokaisen oppijan ainutlaatuisuutta arvostetaan. Inklusiivisuudessa nähdään tärkeäksi lasten osallisuuden ja oppimisen edistäminen sekä kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin vastaaminen. (Opetushallitus 2022, 29.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten toimintaa ohjaavissa laeissa, säädöksissä ja asiakirjoissa, kuten Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tai paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa määritellään se, millaisia sisältöjä päiväkodin pedagogisella toiminnalla tulee olla. Käytännössä päiväkodin arjessa toteutuu myös muuta oppimista ja kasvatusta, jota ei ole työtä ohjaaviin asiakirjoihin kirjoitettu. Tällaisia asioita voidaan kuvata käsitteellä ”piilo-opetussuunnitelma”. Käsite on tuttu koululaitoksen puolelta, eikä varhaiskasvatuksen osalta löydy tutkimusta koskien piilo-opetussuunnitelmaa. Perinteisesti piilo-opetussuunnitelma on voinut sisältää oppilaille erilaisia vaatimuksia, jotka liittyvät enemmän sosiaaliseen tilanteeseen kuin opiskeltavaan oppiaineeseen. Tällaisia vaatimuksia voivat olla esimerkiksi vaatimus työskennellä yksilöllisesti, vaatimus olla tarkkaavainen, vaatimus osata odottaa sekä vaatimus alistua opettajan näkymättömään auktoriteettiin. (Broady 1987, 96.)

Vuosikymmenten kuluessa opetussuunnitelmat ovat kehittyneet. Sama pätee myös varhaiskasvatussuunnitelmiin. Varhaiskasvatuksen perusteissa osataan ottaa huomioon jo hyvin edellä esitettyjä piilo-opetussuunnitelman esimerkkivaihtimuksia. Päiväkodin arjesta löytynee kuitenkin vielä piilo-opetussuunnitelmaan ideaan liittyviä käytäntöjä siinä määrin, että voidaan jopa pohtia tulisiko ottaa käyttöön piilovarhaiskasvatussuunnitelman käsite. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan päiväkodin arjessa on käytössä lukuisia kirjoittamattomia sääntöjä. Kirjoittamattomia sääntöjä voidaan ajatella tiedostamattomina toimintakulttuurin osina. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä tällaisia kirjoittamattomia sääntöjä, toimintakulttuurin osia, ammatillisen reflektion kohteiksi. Samanlaisia ajatuskuvioita oli jo Broadylla (1987, 133), jonka mukaan piilo-opetussuunnitelmaa ei voida poistaa, mutta sitä voidaan jossain määrin muuttaa esimerkiksi tekemällä sitä paremmin näkyväksi.

Laadukasta, varhaiskasvatustyön tavoitteita tukevaa toimintakulttuuria tarvitaan varmistamaan hyvät lähtökohdat lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille ja kestäväällä elämäntavalla. Toimintakulttuurin ollessa jatkuvassa muutoksessa, sen arvioiminen ja tietoinen kehittäminen on tärkeää. Tämänkin opinnäytetyöprosessin tarkoituksena on herättää lukijassa ja opinnäytetyöprosessiin osallistuvissa ajatuksia toimintakulttuurin kehittämisen merkityksestä. Yksi kehittämisen tapa on toimintakulttuurin ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja edelleen näiden asianmukaisiksi jalostaminen. Henkilöstön toiminnan taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen reflektointi on avainasemassa. Kehittäminen onnistuu parhaiten arvostavassa, osallistavassa ja luottamusta rakentavassa dialogissa. (Opetushallitus 2022, 30.)

Päiväkodeissa yksi toimintakulttuurin kehittämisen kohdealue voisi olla rajojen ja sääntöjen näkyväksi tekeminen ja johdonmukaistaminen. Omien kokemusteni ja käymieni aihealueeseen liittyvien ammatillisten keskustelujen perusteella vaikuttaa siltä, että lasten toimintaa tilanteissa rajataan jossain määrin eri tavoilla. Voi olla, että henkilökunnan yhteinen reflektio rajoista ja säännöistä voisi johtaa laadukkaampaan toimintakulttuuriin, oppimisympäristöihin ja ennen kaikkea lasten hyvinvointiin ja kehitykseen.

Toimintakulttuurin kehittäminen työpaikalla alkaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, 30-31) mukaan päiväkodinjohtajasta. Hänen tehtävänä on luoda rakenteita ammatilliseen keskusteluun, rohkaista henkilökuntaa säännöllisesti kehittämään toimintakulttuuria, tukea yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi ja vastata siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyviksi. Inklusiivisessa yhteisössä myös lapset ja heidän huoltajansa on otettava mukaan toimintakulttuurin kehittämiseen ja arviointiin.

Toimintakulttuuria kehitettäessä pyritään siihen, että toiminnan tavoitteet ja niiden taustalla olevat arvot näkyvät myös päiväkodin käytännöissä. Näitä keskeisimpiä arvoja ovat muun muassa lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen, yhdenvertaisuus ja tasa-arvoisuus, inklusiivisuus sekä syrjimättömyys. Lapsia tuetaan kasvussa ihmisyyteen, johon kuuluu pyrkimys sivistykseen, totuuteen, hyvyteen, kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Lapsia ohjataan toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan. Kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä lainkaan. (Opetushallitus 2022, 20.) Fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta tulee huolehtia puuttamalla kiusaamiseen ja ehkäisemällä sitä suunnitelmallisesti. Myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen edistävät päiväkodin turvallisuutta. (Opetushallitus 2022, 33.)

2.2 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa

Yksi olennaisimmista toimintakulttuurin kehittämisen suunnista on lasten ja huoltajien osallisuuden edistäminen varhaiskasvatuksessa. Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että yksilöt voivat tulla kuulluksi ja vaikuttaa heitä koskeviin asioihin niitä suunnitteleamalla, osallistumalla päätöksentekoon ja ottamalla vastuuta asioiden toteutuksesta (Hill, Davis, Prout & Tisdall 2004). Varhaiskasvatuksessa toiminnassa osallisena ollessaan lapsi oppii vuorovaikutustaidoista sekä sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkityksestä. Osallistuessaan ja vaikuttaessaan lapsi oppii tehokkaasti sosiaalisia taitoja sekä kehittää itseluottamusta ja minäku-

vaansa. (Opetushallitus 2022, 27.) Osallisuuden ajatellaan kehittävän myös lasten ymmärrystä yhteisöistä, oikeuksista, vastuista ja valintojen seuraamuksista (Opetushallitus 2022, 32).

Kaikessa kasvatuksessa on kysymys yksilön ja kasvun ohjaajan välisestä valtasuhteesta. Osallisuus muuttaa tätä valtasuhdetta ja erityisesti lapsen asemaa siinä. Kasvattajien ammattitaidon ja koulutuksen myötä osallisuuden kulttuuri on pikkuhiljaa kehittynyt ainakin teoriassa, mutta käytännöt vaikuttavat muuttuvan hitaasti. (Turja 2017, 39-43.) Inklusiiviselle toimintakulttuurille on ominaista, että sen avulla pyritään kohti osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Kaikkien yhteisön jäsenten ääni halutaan kuuluville: lapset ja huoltajatkin otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Varhaiskasvatuslain mukaan yhtenä varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Myös lasten huoltajilla on oikeus vaikuttaa ja osallistua lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lastensa varhaiskasvatuksen lisäksi huoltajille on annettava säännöllisesti mahdollisuus osallistua myös paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Opetushallitus 2022, 16.)

Osallisuuden kokemusta voidaan edistää kohtaamalla lapset sensitiivisesti ja varmistamalla lasten kuulluksi ja nähdyksi tuleminen (Opetushallitus 2022, 32). Turjankin (2017, 46) mukaan pienten lasten osallisuus alkaa kuulluksi tulemisesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Heidän tulisi kuitenkin voida olla mukana myös toimintaprosessien kaikissa vaiheissa, mutta käytännössä kasvattajalle on helpompaa kuulla lasten toimintaa koskevia ideoita ja jallostaa ideat toiminnaksi. (Turja 2017, 48-49.)

Osallisuuden toteutumisella on joitakin perusedellytyksiä, lähtökohtia. Kieleen ja kommunikaatioon, tiedonsaantiin ja materiaalsiin resursseihin liittyvät ehdot sekä luottamus ovat seikkoja, joita ilman osallisuuden toteutuminen on epätodennäköistä. Lähimpänä osallisuuden kokemuksen saavuttamista ovat ne lapset, joiden itseluottamus on kunnossa, jotka tuntevat oppimisympäristönsä tavat, tilat ja

mahdollisuudet ja jotka hallitsevat riittävät kommunikointitaidot. Päiväkodin aikuisten on otettava lasten yksilölliset lähtökohdat huomioon ja edistämällä kaikkien lasten osallisuuden edellytyksiä lähtökohtien eroja tasoittamalla. (Turja 2017, 49.)

Turjan mallissa lasten osallisuuden toteutumista tarkastellaan kolmessa ulottuvuudessa. Ensimmäinen ulottuvuus sisältää lapsen valtaistumisen tai voimaantumisen asteen – mukanaolo, kuulluksi tuleminen, vaihtoehtoista valinta, luvan pyynti, lasten oma toiminta ja yhteistoiminta. Toinen ulottuvuus muodostuu lapsen osallisuuden vaikutuspiiri. Osallisuus voi toteutua lasta koskevilla asioilla, lasten yhteisissä asioilla, aikuisten ja lasten yhteisissä asioilla ja jopa laajemman yhteisön asioilla. Kolmas, ajallinen ulottuvuus erottelee osallisuuden toteutumisen kertaluontoiseksi tai lyhytkestoiseksi toiminnaksi ja pitkäkestoisiin tai pysyviin vaikutusmahdollisuuksiin. Mallissa otetaan huomioon myös tunnetaso – onhan osallisuuden kokemus lopulta tunne. (Turja 2017, 48-53.)

Osallisuuden toteutumisen edistäminen on haastavaa, mutta kehittämällä toimintakulttuuria se on mahdollista. Yksittäisiä lasten osallisuuteen pyrkiviä toimintoja paremmin osallisuuden toteutuminen edistyy huolehtimalla osallisuuden perusedellytysten vahvistamisesta ja systemaattisesta lapsen näkemyksen huomioon ottamisesta kaikessa vuorovaikutuksessa. Näiden lisäksi voidaan suunnitella osallisuutta tukevia toimintamuotoja, kuten yhteistä sääntöjen laatimista, dokumentoinnin kehittämistä, lasten kokouksia, projektiluonteista työskentelyä sekä lasten suunnittelemaa viikkoja. (Turja 2017, 54.)

Turjan kolmiulotteisen mallin lisäksi osallisuutta on jäsennetty perinteisesti erilaisin tikapuumallein osallisuuden tason selvittämiseksi. Tuoreessa tutkimuksessaan Ylikörkkö (2022, 91-92) käsittelee osallisuutta vielä erilaisina tiloina lasten ja opettajien välisissä arjen kohtaamisissa. Tutkimuksessaan Ylikörkkö löysi osallisuudelle suotuisia tiloja, kaventuneita tiloja sekä näennäisiä ja jopa sivuutettuja tiloja. Päiväkodissa opettajan tekemillä pedagogisilla valinnoilla ja kohtaamisen tavoilla on suuri merkitys osallisuuden tiloille. Toiminnallaan kasvattaja voi mahdollistaa tai estää osallisuuden toteutumista. Ylikörkön mukaan lapsen kohtaami-

nen, osallisuuden tilojen muotoutumisen tunnistaminen ja oman ammatillisen toiminnan reflektointi voivat edistää osallisuuden toteutumista. Siispä sääntöjen pohtiminen ja näkyväksi tekeminen voi olla merkittävää myös lasten osallisuuden toteutumisen kannalta.

Varhaiskasvatuksessa lapsilla on siis oikeus olla mukana oppimisympäristöjen suunnittelussa ja rakentamisessa. Myös lapsiryhmän säännöistä ja muista toimintatavoista tulisi sopia yhdessä lasten kanssa, jotta voidaan varmistaa ilmapiiriltään turvallinen, kunnioittava ja yhteisvastuullinen oppimisympäristö. (Opetushallitus 2022, 34.) Ryhmän säännöistä ja niiden perusteluista lasten kanssa keskusteleminen mainitaan myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueessa ”Minä ja meidän yhteisömme” (Opetushallitus 2022, 47). Silloin kun toimintakulttuurissa lapsen osallisuus toteutuu vahvasti, lapsetkin pääsevät osaksi yhteisten sääntöjen ja tavoitteiden luomisprosessia (Turja 2017, 49).

2.3 Oppimisympäristöjen ja turvallisuuden ulottuvuudet

Hyvinvointi ja turvallisuuden kokemus ovat tehokkaan oppimisen edellytyksiä (Opetushallitus 2022, 22), joten varhaiskasvatuksessa henkilöstön yhtenä tärkeimmistä tavoitteista on pitää huolta kehittävän, oppimista edistävän, inklusiivisen, terveellisen ja turvallisen sekä esteettömän oppimisympäristön luomisesta (Opetushallitus 2022, 34). Tämän tavoitteen saavuttamiseksi oppimisympäristöjä ei voi ajatella pelkästään fyysisinä tiloina, vaikka turvalliset ryhmätilat ovatkin tärkeä osa laadukkaita oppimisympäristöjä. Ahonen (2017b, 109-119) nostaa esille esimerkiksi hyvän ja turvallisen ilmapiirin merkityksen oppimisympäristön laadulle sekä kirjoittaa varhaiskasvatukseen jo vakiintuneesta pienryhmätoiminnasta joustavana sosiaalisen oppimisympäristön elementtinä.

Turvallinen fyysinen kasvuympäristö luo edellytykset kokonaisvaltaiselle turvallisuudelle, mutta lapsella on oikeus kasvaa myös psyykkisesti turvallisessa varhaiskasvatusympäristössä. Psyykkisesti turvallisessa oppimisympäristössä luottamuksellinen ilmapiiri kannustaa lasta kertomaan esimerkiksi kiusatuksi tulemisesta aikuiselle. Psyykkisesti turvallisessa tilassa myös kielteisen tunteiden ilmai-

seminen on mahdollista ja kasvattaja tukee tunnetaitojen, itsetunnon ja kaveritaitojen edistymistä. (Opetushallitus 2023a.) Sosiaalisesti turvallisessa oppimisympäristössä kasvattajien tulee varmistaa jokaisen lapsen jatkuvan vuorovaikutustaitojen kehityksen mahdollisuudet, vuorovaikutusaloitteiden tekemisen mahdollisuus ja osallisuuden ryhmän jäsenenä (Opetushallitus 2023b).

Sosiaalisessa oppimisympäristössä osallisuus on tärkeä elementti. Joustavissa ryhmissä ja oppimisympäristöissä lasten ideoiden, leikkien ja töiden tulisi päästä näkyville ja kuuluville. Oppimisympäristöjen tulee myös edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa antamalla mahdollisuuksia kritisoida perinteisiä tyttöjen ja poikien stereotyyppioita. (Opetushallitus 2022, 29.)

Sosiaalinen oppimisympäristö muodostuu siis ainakin varhaiskasvatuksen taustalla vaikuttavasta arvopohjasta. Arvojen toteutuminen käytännössä vaatii toimia kasvattajilta ja näihin toimiin sisältyy kasvattajien käyttämät säännöt, jotka rajoittavat ja mahdollistavat lasten toimintaa oppimisympäristöissä. Muita kunnioittavan, yhteisvastuullisen ja turvallisen oppimisympäristön luomisessa auttaa yhteisesti luodut säännöt ja tavat (Opetushallitus 2022, 29).

2.4 Lasten toimintaa säätelevät rajat ja säännöt

Rajat ja säännöt ovat yksi varhaiskasvatuksen henkilöstön työvälineistä turvallisen oppimisympäristön varmistamisessa. Rajat ja säännöt auttavat turvallisen ilmapiirin luomisessa ja niiden kautta arkeen saadaan selkeyttä ja struktuuria (Webster-Stratton 2011, 45.) Rajat ja säännöt auttavat lapsia ymmärtämään, mitä heiltä odotetaan (Webster-Stratton 2011, 45) ja oppimaan esimerkiksi, sen miten toisia kohdellaan ja miten tietyissä tilanteissa toimitaan (Ahonen 2017a, 163). Etenkin sellaiset lapset, joilla on paljon sosioemotionaalisia vaikeuksia, hyötyvät rajoista ja säännöistä. Lapsen hyvinvoinnilla ja toiminnalla on suora yhteys rajoihin ja sääntöihin, sillä lapsella ei ole välttämättä vielä valmiuksia ymmärtää oman toimintansa merkitystä ja sen seuraamuksia. (Ahonen 2017a, 163.)

Kasvatustyyli vaikuttavat lasten tunnesäätelyn kehittymiseen. Liian salliva kasvatustyylin taustalla voi olla halu miellyttää lasta ja suojella häntä pettymyksiltä,

vaikka lapsen tulisi oppia niitäkin käsittelemään. Välinpitämättömän kasvatustyyliin kodeissaan tottuneet lapset kokevat enemmän sopeutumisongelmia varhaiskasvatuksessa. Kasvattavan aikuisen on määriteltävä lapselle rajat ja toimia johdonmukaisesti, jotta lapsi oppisi mukauttamaan käyttäytymistään rajoihin ja sääntöihin. (Sandberg 2021, 171-172.)

Rajat ja rajattomuus saattavat aiheuttaa lapsille ja kasvattajille haastavia tilanteita perheiden ja päiväkodin välillä, mutta myös päiväkodin seinien sisäpuolella. Varhaiskasvatuksessa rajojen ja sääntöjen on hyvä olla selkeitä, pysyviä ja tarpeellisia, mutta niitä ei kannata olla liian paljon. Muutama tärkeä ryhmän seinälle kuvitettu sääntö voi riittää. (Pihlaja 2018, 167.) Kielto sanoja tehokkaampaa on pukea säännöt toivotun, vaihtoehtoisen toiminnan kehotuksiksi (Ahonen 2017a, 163; Pihlaja 2018, 167).

Varhaiskasvatuksessa rajoja ja sääntöjä perustellaan mitä moninaisimmin tavoin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2022, 29) mukaan kaikkien työssä käytettävien työtapojen on kuitenkin oltava lapsen kehitystä ja oppimista tukevia, mutta myös pedagogisesti perusteltavissa. Kuten työtapojen, myös lasten toimintaa säätelevien sääntöjen tulisi perustua varhaiskasvatuslakiin, Varhaiskasvatussuunnitelman – ja Esiopetussuunnitelman perusteisiin, paikalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä muihin asiakirjoihin ja suosituksiin, joita varhaiskasvatuksen ammattilaisten tueksi on julkaistu. Tällaisia ovat muun muassa ”Terveyttä ja iloa ruoasta” -varhaiskasvatuksen ruokailusuositus sekä UKK-instituutin ”Lasten ja nuorten liikkumissuositus”.

Merkittävä osa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä käytettävissä olevista säännöistä liittyy turvallisuuteen. Yksi varhaiskasvatuksen keskeisimmistä tavoitteista onkin kehittävän, oppimista edistävän, terveellisen ja turvallisen varhaiskasvatusympäristön varmistaminen kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 3:12 §). Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee myös suojata lapsia väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä puuttumalla välittömästi niihin ja ennaltaehkäisemällä niitä suunnitelmallisesti. Turvallisuutta pitää edistää suunnitelmallisesti ja turvallisuuden edistämistä tulee myös sään-

nöllisesti arvioida. (Opetushallitus 2022, 17.) Turvallisuuden lisäksi toinen keskeinen toimiva perustelu varhaiskasvatuksessa lasten toimintaa sääteleville sääntöille on lapsen edun ensisijaisuus. Tämä tuo sääntöjen perusteluun ehdottomuuden lisäksi myös joustavuutta, sillä lapsen etua tulee harkita aina tapaus- ja tilannekohtaisesti niin yksittäisen lapsen kuin lapsiryhmänkin kannalta (Opetushallitus 2022, 30).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista löytyy jonkin verran muutakin sisältöä sääntöjen perustelemiselle, etenkin tavoitteena olevan laaja-alaisen osaamisen kuvauksessa. Suoria sääntökirjoista tuttuja syy-seurausketjuja asiakirjasta on kuitenkin mahdotonta löytää. Useimmat maininnat ovat ennemminkin suuntaviivoja kasvattajien pedagogisen toiminnan toteuttamiselle. Esimerkiksi eettisesti vastuulliseen toimintaan ja toisten ihmisten kunnioittamiseen ohjaaminen (Opetushallitus 2022, 16), ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin ohjaaminen (Opetushallitus 2022, 25), vastuullisesti ja turvallisesti oppimisympäristöissä toimimiseen ohjaaminen sekä oman ja toisen kehon kunnioittamiseen ja suojaamiseen ohjaaminen (Opetushallitus 2022, 25) löytyvät sääntöjen perustelemisen kantimiksi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueisiin kuuluvissa tavoitteissa löytyy myös jonkin verran tukea sääntöjen perustelemiselle. Esimerkiksi ympäristökasvatuksessa pyritään ohjaamaan lapsia kasvien ja eläinten kunnioittamiseen (Opetushallitus 2022, 49), ruokakasvatuksessa opetellaan ruokarauhaa ja sopivia ruokailutapoja (Opetushallitus 2022, 50) ja turvallisuuteen liittyen harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista, turvallisen liikkumisen sääntöjä ja tapoja sekä yleisestikin annetaan valmiuksia toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa (Opetushallitus 2022, 51).

3 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa ja tehdä näkyväksi päiväkodin oppimisympäristöissä esiintyviä kirjoittamattomia sääntöjä sekä niiden perusteluja. Opinnäytetyön tuloksia voitaisiin hyödyntää päiväkodin inklusiivisen toimintakulttuurin tietoisessa kehittämisessä. Toimintakulttuurin ollessa jatkuvassa muutoksessa, sen arvioiminen ja tietoinen kehittäminen on tärkeää (Opetushallitus 2022, 30). Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Pilke ICEC Kempele -päiväkodin kanssa, mutta päiväkotia ei toimi opinnäytetyön toimeksiantajana. Opinnäytetyöllä tavoitellaan kuitenkin sitä, että opinnäytetyön tekijä, lukija ja opinnäytetyöprosessiin kohdejoukossa osallistuva henkilöstö voi hyötyä opinnäytetyöstä ja -prosessista myös kirjoittamattomia sääntöjä ja niiden perusteluja koskevan ammatillisen reflektion ja keskustelun herättäjänä. Tavoitteena on siis tarjota ajatuksia ja selvittää voisiko rajojen ja sääntöjen ammatillinen reflektio johtaa inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämiseen.

Opinnäytetyössä on tarkoituksena etsiä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia sääntöjä päiväkodin arjesta löytyy ja miten niitä perustellaan varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemusten perusteella?
2. Miten lasten osallisuus varhaiskasvatusryhmän sääntöjen laadinnassa toteutuu varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemusten perusteella?
3. Miten sääntöjen johdonmukaisuus ja yhteneväisyys vaikuttavat ja millainen merkitys niillä on varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemusten perusteella?

3.2 Tieteenfilosofiset valinnat

Opinnäytetyöni kysymyksissä olen kiinnostunut enemmän varhaiskasvatushenkilöstön näkemyksistä ja kokemuksista kuin tulosten yleistämisestä ja lukumäärästä, joten siinä hyödynnetään laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Koska ilmiötä on tarkoitus kuvailla tarkasti ja siitä halutaan syvälinen näkemys, laadullinen tutkimusote on luonnollinen valinta (Kananen 2017, 33). Laadullisessa tutkimuksessa suositaan tutkimuskohteina ihmisiä, ja aineisto kerätään usein luonnollisissa tilanteissa. Tarkoituksena on saada esille tutkittavien ääni ja näkökulmat, joten laadulliseen tutkimukseen aineiston keräämiseen sopii hyvin erilaiset haastattelu- ja havainnointimenetelmät. (Puusa & Juuti 2020, 85.)

Laadullisen tutkimuksen perinteistä opinnäytetyöni istuu parhaiten yhdysvaltalaiseen laadullisen perinteeseen käyttämäni analyysimenetelmän ja epistemologian ohjaavan vaikutuksen vuoksi. Opinnäytetyöni perusteleminen tieteenä lähtee siitä, että todellisuus ja tieto on jo määritelty ja se otetaan kuin jo annettuna (Tuomi & Sarajärvi 2018, 49-50). Keskeisenä aineiston analyysimenetelmänä käytän opinnäytetyössäni sisällönanalyysia, joka voitaisiin tehdä niin aineistokuin teorialähtöisesti. Koska opinnäytetyöni tuloksia on tarkoitus tarkastella fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden ulottuvuuksien näkökulmasta sekä teoreettisessa viitekehyksessä esitetyn Turjan osallisuuden toteutumisen mallin näkökulmasta, teorialähtöinen sisällönanalyysi sopii paremmin käytettäväksi menetelmäksi. Näin ollen sisällönanalyysissäni luokittelun lähtökohtana on Turjan malli sekä varhaiskasvatusympäristön fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden käsitejärjestelmä.

3.3 Aineiston keruu

Aineiston keruumenetelmänä opinnäytetyössä käytetään teemahaastattelua. Haastattelua voidaan pitää tavoitteellisena, tutkijan johdattelemana keskusteluna, jossa osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Tavoitteena on hankkia tietoa esimerkiksi haastateltavien ajatuksista ja kokemuksista, joiden avulla voidaan tehdä päätelmiä tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa 2020, 103.) Tutkimuskysymyksissäni

osoitan kiinnostusta kasvattajien kokemuksista, joten haastattelu sopii opinnäytteeni aineiston hankintamuodoksi oivallisesti. Opinnäytetyössäni haastattelu on perusteltu metodi myös siksi, että tietoa halutaan kerätä ennalta tiedossa olevalta tutkimusjoukolta. Päiväkodin kasvattajien kokemuksia kysyttäessä voidaan helposti valita haastatteluun kasvattajia, joilla tiedetään olevan ilmiöstä jonkinlaisia kokemuksia. Puusan (2020, 106) mukaan tällaisessa tilanteessa voidaan puhua tarkoituksenmukaisesta tai harkinnanvaraisesta näytteestä.

Opinnäytteen tutkimuskysymyksiin vastauksia selvitettiin haastattelemalla varhaiskasvatuksessa työskenteleviä kasvattajia. Haastateltavat edustivat eri ammattiryhmiä: varhaiskasvatuksen opettajia, -sosionomeja, -lastenhoitajia ja -lastenhojaajia. Kohdejoukon näkemyksiä päiväkotien säännöistä kartoitettiin teemahaastatteluissa Pilke ICEC Kempele -päiväkodissa. Haastatteluun osallistui 4 henkilökunnan jäsentä.

Teemahaastattelun tarkoituksena on saavuttaa ymmärrystä ja tarkempaa käsitystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Haastattelun kuluessa kysymykset ja vastaukset lisäävät ymmärrystä, mutta herättävät myös uusia kysymyksiä. Teemahaastattelun ja sen analyysin kautta tutkija muodostaa aiempaa vahvemman ja laajemman kokonaisvaltaisen näkemyksen ja ymmärryksen tutkimuskohteesta. (Kananen 2014, 72-73.)

Teemahaastattelun tekijänä olen kiinnostunut erityisesti haastateltavien subjektiivisista käsityksistä ja heidän elämismaailmoidensa kontekstista. Ennalta suunniteltujen teemojen kautta haastattelun ohjaaminen on mahdollista, vaikkei kyse olekaan täysin strukturoidusta haastattelusta. Vaikka olenkin miettinyt haastattelun teemat valmiiksi etukäteen, on teemahaastattelussa mahdollisuus vapaampaan aihepiiriin käsittelyyn haastateltavan omien tulkintojen mukaisesti. Roolini saattaakin eri haastatteluissa hyvinkin erilainen, vaikka teemat olisivat samoja. (Puusa 2020, 112-113.) Teemat olen asetellut niin, että haastattelu etenee yleiseltä tasolta kohti yksityiskohtaisempia aiheita. On mahdollista, että haastateltavan vastauksista syntyy uusia mielenkiintoisia keskustelunaiheita, joihin on myös syytä tarttua. Haastattelun tuleekin edetä haastateltavan mielen mukaisesti. (Kananen 2014, 76-77.)

Teemahaastattelua tehdessäni ensimmäisenä tehtävänäni on luottamuksellisen ilmapiirin rakentaminen. Haastateltavan mielipiteiden kyseenalaistaminen ei kuulu laadukkaaseen haastattelutekniikkaan. Myöskään omien käsitysten tuominen haastattelutilanteeseen ei ole asiallista. (Kananen 2014, 72-73.) Teemahaastattelun onnistumisen edellytyksenä on myös riittävä esiymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. Opinnäytetyön tekijänä minun on ymmärrettävä ilmiötä haastateltavan näkökulmasta riittävän hyvin, jotta voisin purkaa ilmiön ymmärrettäväksi ja haastattelun kannalta sopiviksi teemoiksi. (Kananen 2014, 74-75; Puusa 2020, 112-113.) Opinnäytetyössäni poimin opinnäytetyön aiheen omassa työssäni vastaan tulleista käytännön haasteista ja tilanteista. Näin voisi ajatella, että ymmärän tutkittavaa ilmiötä riittävästi haastateltavien näkökulmasta. Siitäkin syystä teemahaastattelu on perusteltu aineiston hankintamenetelmä. Haastattelujen aikana ei kirjoitettu muistiinpanoja, vaan haastattelut nauhoitettiin äänitteiksi.

Haastattelun teemat

Tässä haastattelussa ensimmäisenä keskusteltavana teemana on päiväkotipäivän eri tilanteissa eli episodeissa esiintyvien sääntöjen kartoittaminen. Kasvattajien kokemuksista kysytään koskien aamupiiri- ja toimintatuokioita, satuhetkiä, ruokailu-, pukeutumis- ja ulkoilutilanteita, leikkiä, lepopohetkiä, siirtymätilanteita, wc-toimiin liittyviä tilanteita, tulo- ja lähtötilanteita sekä arjen vuorovaikutustilanteita.

Sääntökirjon kartoittamisen jälkeen keskustellaan siitä, toteutuvatko säännöt päiväkodissa yhteneväisesti ja johdonmukaisesti haastateltavan kokemusten mukaan. Tässä teemassa kysytään myös, kuinka merkitykselliseksi asiaksi haastateltava sääntöjen johdonmukaisuuden kokee. Kolmantena teemana pohditaan sitä, kuka päiväkodin kirjoittamattomat säännöt on luonut. Samassa yhteydessä haastateltavilta kysytään, ovatko lapset voineet vaikuttaa sääntöjen luomiseen jollakin tavalla. Neljäntenä teemana tiedustellaan haastateltavan näkemyksiä siitä, millä tavoin hän perustelee itse työssään toteuttamiaan sääntöjä.

3.4 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvän laadullisen tutkimuksen tulee olla sisällöllisesti johdonmukaista sekä eettisesti kestävä ja sitoutunutta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149-150). Tutkimuksesta tiedottaminen on myös tärkeää. Toinen merkittävä eettisyyteen ja luotettavuuteen vaikuttava seikka on opinnäytetyöntekijän työsuhte tutkimuksen kohdejoukon päiväkodissa. Haastatteluiden aikana minun on tehtävä haastateltavalle riittävän selkeäksi se, että tarkoituksena on opinnäytetyön tekeminen ja toimintakulttuurin kehittäminen sen sijaan, että haastateltavan kokemukseksi päällimmäiseksi jäisi mieleen omien työtapojen arvostelun kohteeksi joutuminen. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää tehdä näkyväksi opinnäytetyöntekijän omat käsitykset aiheesta, jotta voidaan mahdollisimman hyvin sulkea pois niiden vaikuttaminen opinnäytteen etenemiseen. Opinnäytetyön tekemisen aikana on tärkeää pohdiskella puolueettomuuden kysymystä. On tärkeää arvioida, kykenenkö kuuntelemaan haastateltavien ajatuksia heidän itsensä kertomina vai värittykö vastausten tulkinnat liiaksi esimerkiksi omaan virka-asemaani liittyvien kokemusten vuoksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.)

On tärkeää tiedostaa, että opinnäytetyöhön valitsemani käsitteet saattavat ohjata havaintojen tekemistä jo aineistoa hankkiessa. Ennalta hankittu esiyymmärrys ja mielessä liikkuvat hypoteesit voivat vaikuttaa kerätyn aineiston luonteeseen merkittävästi. (Juuti & Puusa 2020, 101.) Laadullisen tutkimuksen menetelmin tehdyssä opinnäytteessäni ei siis ole kysymys kliinisen, puhtaan tai objektiivisen tiedon tuottamisesta, vaan tutkimuskohteina olevien ihmisten kokemusten näkyväksi tekemisestä. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu vuorovaikutus tutkimuksessa mukana olevien kanssa (Juuti & Puusa 2020, 101). Omien ennakkokäsitysteni esille tuominen ja niiden vaikutusten pohtiminen opinnäytetyön tuloksiin antaa opinnäytteelle lisää luotettavuutta.

3.5 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä hyödynnetään menetelmänä sisällönanalyysia, joka on opinnäytetyöntekijälle helposti lähestyttävä ja monipuolinen menetelmä. Teema-haastattelujen analyysiin sopii teorialähtöinen eli deduktiivinen sisällönanalyysi,

jossa aineiston luokittelu perustuu tutkijan aiemmin määrittämään teoriaan, malliin tai käsitejärjestelmään (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127). Perimmäisenä tarkoituksena sisällönanalyysissa on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Aineistoa muokataan tiiviimmäksi ja selkeämmäksi menettämättä sen sisältämää tietoa. Opinnäytetyöntekijälle tämä tietää aineiston osiin purkamista, käsitteellistämistä ja uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi kokoamista päättelyn ja tulkinnan avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 121-122.)

Ensimmäistä ja toista tutkimuskysymystä, joissa etsitään vastauksia päiväkodissa käytössä oleviin sääntöihin ja lasten osallisuuden astetta niiden luontiprosessissa, lähestytään teorialähtöisellä sisällönanalyysilla. Ensimmäistä tutkimuskysymystä koskevan analyysin tuloksena on tarkoitus saada luokiteltua rajat ja säännöt varhaiskasvatusympäristön ulottuvuuksien mukaisesti. Tutkimustulosten on tältä osin tarkoitus kuvailla millaiset rajat ja säännöt ylläpitävät fyysisen, psyykkisen tai sosiaalisen varhaiskasvatusympäristön laatua.

Toisen tutkimuskysymyksen osalta teorialähtöinen analyysi aloitetaan Turjan osallisuuden toteutumisen mallista. Analyysissa luokiteltiin haastatteluvastauksia ensin lasten voimaantumisen tason mukaisesti ryhmiin: ei osallisuutta, mukanaolo, kuulluksi tuleminen, vaihtoehtoista valinta, luvan pyynti, lasten oma toiminta ja yhteistoiminta. Toisessa vaiheessa vastaukset luokiteltiin osallisuuden vaikutuspiirin ulottuvuuden mukaan lasten asioihin, lasten ja aikuisten yhteisiin asioihin ja laajemman yhteisön asioihin. Kolmannessa vaiheessa luokittelua tehtiin lyhyt- ja pitkäkestoiseen osallisuuden mahdollisuuksiin.

Aloitin aineiston analyysin keräämällä haastatteluaineistoista rajoja ja sääntöjä kuvailevat ilmaisut ja luokittelin ne ensin varhaiskasvatuspäivän episodien mukaisesti. Samanlaiset episodit olivat käytössä jo haastatteluja varten laaditulla haastattelukysymysten listalla. Rajojen ja sääntöjen pohdinnan sekä niiden luokittelun apuna käytin seuraavia episodeja: aamupiirit, pedagogiset tuokiot, tarinatuokiot, ruokailut, pukeutumistilanteet, ulkoilu, sisäleikit, lepohetket, siirtymätilanteet, wc-käynnit sekä tulo- ja hakutilanteet. Lisäksi sääntöjä pohdittiin ja luokiteltiin myös yleisesti arjen vuorovaikutustilanteiden osalta.

Seuraavaksi aineistoa lähdettiin luokittelemaan teorialähtöisesti fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön sekä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden mukaisesti. Haastateltavien rajoja tai sääntöjä koskevat ilmaisut luokiteltiin siten, että fyysistä turvallisuutta, psyykkistä turvallisuutta ja sosiaalista turvallisuutta ylläpitävät säännöt muodostivat omat luokkansa. Näihin ryhmiin luokittelemisen jälkeen ilmaisuja pelkistettiin. Pelkistetyt ilmaukset luokiteltiin vielä alaluokkiin kussakin yläluokassa.

Toisen lasten osallisuutta käsittelevän tutkimuskysymyksen selvittämiseksi tein samantyyppisen teorialähtöisen sisällönanalyysin. Poimin litteroidusta haastatteleaineistosta lasten osallisuuden prosessiin liittyvät ilmaisut, joita ryhdyin luokittelemaan Turjan mallin mukaisesti. Pelkistin alkuperäiset ilmaisut ja muodostin alaluokkia Turjan mallin mukaisesti. Kuviossa 1 esitän vielä tiivistettynä opinnäytetyöni aikataulun kokonaisuudessaan.

Joulukuu 2022	opinnäytetyösuunnitelma valmistuu
Tammikuu 2023	teoreettinen viitekehys, tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset
Helmikuu 2023	teemahaastattelun teemat ja kysymykset
Maaliskuu 2023	opinnäytetyösopimus, kohdejoukon informointi
Huhtikuu-toukokuu 2023	haastattelut
Kesäkuu 2023	aineiston litterointi
Heinäkuu 2023	teoriaohjaaja sisällönanalyysi
Elokuu 2023	tulosten kirjoittaminen
Syyskuu 2023	pohdinta ja kieliasun tarkistaminen
Lokakuu 2023	korjaukset palautteen pohjalta, tiivistelmä, esitarkastusversio Wihiin
Marraskuu 2023	seminaari, kypsyysnäyte, itsearviointi, arkistointi ja julkaisu

Kuvio 1. Opinnäytetyöprosessin aikataulu

4 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Oppimisympäristön fyysiseen ulottuvuuteen sekä fyysiseen turvallisuuteen liittyvät rajat ja säännöt

Oppimisympäristön fyysistä ulottuvuutta turvaavat rajat ja säännöt liittyivät **liikkumisen rajoittamiseen, äänenkäytön rajoittamiseen, hygieniasta huolehtimisen ohjaamiseen, rakennetun ympäristön käytön rajoittamiseen, leikkivälineiden käytön rajoittamiseen ja toisten fyysiseen kohtelemiseen**. Kuviossa 2 esittelen esimerkkejä säännöistä ja kuvataan analyysissä tehtyä luokitte-
luu.

Pääluokka	Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Fyysistä varhaiskasvatusympäristöä turvaavat säännöt	"Ollaan pyritty, että ruoka jaetaan, niinku että lapsi ei huuda siellä ja melua tai lyö pöytää. Ruoka annetaan kun on hiljaa, siihen on pyritty."	Ohjataan istumaan paikoillaan rauhallisesti	Liikkumisen rajoittaminen
	"Everyone has to stay on their own bed but no rules of closing eyes and sleep. Or laying down, they can sit as well."	Ohjataan pysymään sängyllä.	
	"Jotkut lapset tykkää niinku paljon niinku lepohtekellä poriskella. Ollaan me joskus aina sanottu, että nyt on nukkuma-aika, pitää olla hiljaa. Sitä hiljaisuutta ollaan pyritty siihen, että lapset ei ala puhumaan tai lauleskelemaan, että muilla kavereilla ois nukkumisrauha."	Puhuminen ja laulaminen lepohtekellä kielletty	Äänenkäytön rajoittaminen
	"They are not allowed to bother others all the time. We have a small group room so we basically have to tell them to be more quiet."	Toisten jatkuva ja äänekäs häiritseminen kielletty	
	"Hand washing yes, everybody has to wash their hands before they come in."	Ohjataan huolehtimaan käsihygieniasta	Hygienia
	"Meillä tuolla pihalla on myös kiv-hiekkalaatikko (hiekoitushiekkalaatikko), sinne lapset ei saa mennä."	Hiekoitushiekkalaatikkoon kiipeäminen kielletty	Rakennetun ympäristön käytön rajoittaminen
	"No meillä alle kolmivuotiaat, ne viime aikoina on tykännyt avalla hanoja. Ni siinä ainakin itse olen pyrkinyt sanomaan, että nyt on vessa-aika, pitää istua potalla, että ei saa mennä aukomaan hanoja."	WC-hanojen avaaminen leikkimielessä kielletty	
	"Hämähäkkikeinuissa on pihäsäännöissä, että neljä lasta saa keinua kerrallaan samaan aikaan."	Keinussa leikkivien lasten lukumäärää rajoitettu	Leikkivälineiden käytön rajoittaminen
	"Meillä on nukkarissa puolapuut ja siellä saa kiivetä kun aikuinen valvoo, ei saa mennä omin luvin."	Puolapuulle vain aikuisen valvonnassa	
"No hitting, no pushing, that's a rule. That they come to an adult and we try to figure out the situation together."	Lyöminen ja töniminen kielletty - aikuisen apua tilanteeseen haettava	Toisten fyysinen kohteleminen	

Kuvio 2. Fyysistä varhaiskasvatusympäristöä turvaavat säännöt

Tuloksissa huomiota herättää liikkumisen ja äänenkäytön rajoittamiseen käytettyjen rajojen ja sääntöjen suuri määrä. Lapsilta vaaditaan useissa eri päiväkotipäivän episodeissa joko täyttä hiljaisuutta tai pienellä äänenvoimakkuudella puhumista. Yksi haastateltavista huomasi haastattelun aikana asian itsekin toden-
ten:

“That is a little bit upsetting because now I actually realize how much rules we have about being quiet.”

Osa lasten liikkumista rajoittavista rajoista ja säännöistä on suoraan perusteltavissa turvallisuuden vuoksi, kuten sisällä juoksemisen kieltäminen. Kaikki haastateltavat nostivat esille tämän säännön. Lapsen arkeen vaikuttaa kuitenkin sisältyvän runsaasti tilanteita, joissa hänen oletetaan istuvan rauhallisesti paikallaan. Aloillaan ollessa osallistutaan johonkin yhteiseen toimintaan kuten aamupiiriin, tarinatuokioon tai muuhun pedagogiseen tuokioon.

”No ainakin, emmä tiä onko se sääntö, mutta ainakin alle kolmivuotiaiden kanssa ollaan niinku pyritty olla aamupiirissä siten, että kaikki istuisi. Meillä on sellainen tyyny jossa kaikki sitten istuisi siinä, tai sitten lattialla niinku rauhallisesti istuu siinä.”

Toisaalta kyse voi olla myös aloillaan odottamisesta esimerkiksi ruokailu- tai puukeutumistilanteissa tai lepoaikailla.

”Ollaan pyritty, että ruoka jaetaan, niinku että lapsi ei huuda siellä ja melua tai lyö pöytää. Ruoka annetaan kun on hiljaa, siihen on pyritty.”

“Sometimes I might ask them to go sit on the bench a little bit and talk to each other and then we go out together.”

“Some sit. Usually they have to stay on their beds to give the others and opportunity to rest and sleep if they need to because it’s a whole group. Some children sit up with cushions and blankets around them, some lay down. It varies and that depends on what the families wishes are.”

Hygieniasta huolehtimiseen ohjaaminen näkyi kaikissa haastatteluissa käsiopesuun tai käsipyyhepaperien oikeaoppiseen hävittämiseen liittyvinä sääntöinä. Toisten henkilöiden fyysiseen kohtelemiseen liittyi rajat ja säännöt, joilla lyöminen ja töniminen kiellettiin. Asia ilmaistiin myös yhdessä haastattelussa positiivisesti – toisia hellästi kohtelemalla. Fyysiseen koskemattomuuteen liittyviä rajoja ja sääntöjä tosin mainittiin haastatteluissa vain muutama.

Sen sijaan äänenkäytön ja liikkumisen rajoittamisen lisäksi lukumääräisesti suuri määrä rajoja ja sääntöjä liittyi myös leikkivälineiden ja rakennetun ympäristön käytön rajoittamiseen. Suuri osa näistä säännöistä sijoittui päiväkodin pihamaalle.

”No joo, kun meillä on tässä pihalla tuommoinen luiska, jolla pääsee vaunut. Lapset tykkää siinä ajaa mopoautoilla. Siinä sitten on sanottu, että siinä ei saa olla, koska voi tulla vaaratilanteita.”

”Hämähäkkikeinuissa on pihäsäännöissä, että neljä lasta saa keinaa kerrallaan samaan aikaan.”

Päiväkodin sisätiloistakin löytyi toki asioita, jotka vaikuttavat kiinnostavan lapsia liiankin paljon.

”Siirtymätilanteissa meillä lapset aina tykkää aukaista ovia. Ollaan sitten aina sanottu – se vähän nyt riippuu – joskus aikuisen luvalla lapsi saa avata oven. Mutta ollaan myös tehty sillai, että kun ne koko ajan sitä aukaisee, ett aikuiset aina aukaisee ryhmän ovia.”

”No meillä alle kolmivuotiaat, ne viime aikoina on tykännyt avalla hanoja. Ni siinä ainakin itse olen pyrkinyt sanomaan, että nyt on vessa-aika, pitää istua potalla, että ei saa mennä aukomaan hanoja.”

4.2 Oppimisympäristön psyykkiseen ulottuvuuteen sekä psyykkiseen turvallisuuteen liittyvät rajat ja säännöt

Oppimisympäristön psyykkistä ulottuvuutta turvaavat rajat ja säännöt liittyivät **turvallisen ilmapiirin ylläpitämiseen, tuen tarpeen tunnistamiseen, aikuisen avun tarjolla oloon sekä tunnetaitojen ja itsetunnon vahvistamiseen**. Kuviossa 3 esittelen esimerkkejä näistä säännöistä ja niiden luokittelusta analyysissä.

Pääluokka	Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Psyykkistä varhaiskasvatusympäristöä turvaavat säännöt	"Jos alkaa kiusaamaan, niin puututaan siihen tilanteeseen."	Kiusaaminen kielletty	Turvallinen ilmapiiri
	"I will ask if they've have tasted, I give them a bit of time and if not, then its ok. There's no pressure, I think it's really important."	Aikaa ja kannustusta ruokaillessa - ei painosteta	
	"Like for some children just participating for a couple of minutes is enough and others a little bit longer. It really varies depending on the individual and their age and developmental stage."	Osallistumisaika yhteiseen toimintaan lapsen kehitystason mukaisesti	Tuen tarpeen tunnistaminen
	"I personally don't restrict it. It depends for some children it might be a photo of her parents in a little picture frame that went in with her with put beside her bed. One child has a dressing gown that she kind of puts on backwards, so different things."	Unikaverin laatua ei rajoitettu	
	"As said that they know we have that rule that if there is something, if you are bullied or kids get into a fight, they have to come to talk to an adult first."	Ohjataan hakemaan aikuisen apua ristiriitatilanteissa	Aikuisen apu
	"They can come ask for help or try (pukea itse). I might say if Ive seen a child – give it a try. But if they are still not sure they are doing nice, I will do this first little bit for you, I will zip and put it in, but you can pull it up. Some negotiating there as well."	Kannustetaan pukemaan itse, mutta autetaan tarvittaessa	
	"I feel like for many apologizing is a classroom rule. But I think apology can be a hug or tap on a shoulder or just being quiet when noticing they have done something wrong."	Ohjataan pyytämään anteeksi jollakin tavalla	

Kuvio 3. Psyykkistä varhaiskasvatusympäristöä turvaavat säännöt

Turvallista ilmapiiriä saatiin aikaan kieltämällä kiusaaminen ja kannustamalla lasta itsenäiseen päätöksentekoon useissa eri päiväkotipäivän episodeissa. Joissakin vastauksissa yhdistyi turvallisen ilmapiirin ja aikuisen avun tarjoamisen osa-alueet.

"Jos alkaa kiusaamaan, niin puututaan siihen tilanteeseen."

"As said that they know we have that rule that if there is something, if you are bullied or kids get into a fight, they have to come to talk to an adult first."

"I will ask if they've have tasted, I give them a bit of time and if not, then its ok. There's no pressure, I think it's important."

"They can come ask for help or try (pukea itse). I might say if Ive seen a child – give it a try. But if they are still not sure they are doing nice, I will do this first little bit for you, I will zip and put it in, but you can pull it up. Some negotiating there as well."

Psyykkistä turvallisuutta varhaiskasvatuksen arjessa lisää myös aikuinen, joka tunnistaa lasten tuen tarpeita. Odotukset yhteiseen toimintaan osallistumisesta katsottiin olevan joustavia ja osa vastaajista otti huomioon lasten emotionaalisen tuen tarpeen. Esimerkiksi lepoaikalla usein tarpeellista unikaveria koskien rajoissa ja säännöissä oli vaihtelevuutta.

“Like for some children just participating for a couple of minutes is enough and others a little bit longer. It really varies depending on the individual and their age and developmental stage.”

”Auto ja leluja ei oteta nukkariin. Pehmoleluja saa olla enemmän kuin yksi.”

“Sometimes people may say only one (unikaveri) and it has to be a soft toy. I personally don’t restrict it. It depends, for some children it might be a photo of her parents in a little picture frame that went in with her with put beside her bed.”

Psyykkistä turvallisuutta edistettiin myös tunnetaitoja vahvistamalla. Haastatte-
luissa nousi vahvasti esille anteeksipyytäminen, jota pidettiin jopa sääntönä.

“I feel like for many apologizing is a classroom rule. But I think apology can be a hug or tap on a shoulder or just being quiet when noticing they have done something wrong.”

4.3 Oppimisympäristön sosiaaliseen ulottuvuuteen sekä sosiaaliseen turvallisuuteen liittyvät rajat ja säännöt

Lukumääräisesti vähäisin osa säännöistä liittyi oppimisympäristön sosiaaliseen ulottuvuuteen. Sosiaalista turvallisuutta edistettiin ja ylläpidettiin rajoilla ja säännöillä, jotka liittyivät pääsääntöisesti lasten **vuorovaikutustaitojen kehittämiseen**. Jotkut rajat ja säännöt olivat olemassa myös **ryhmään kuulumisen tunteen ja osallisuuden edistämiseksi**. Kuviossa 4 esitetään esimerkkejä näistä säännöistä ja niiden luokittelusta analyysivaiheessa.

Pääluokka	Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Sosiaalista varhaiskasvatusympäristöä turvaavat säännöt	For example they have to raise their hand if it's their turn that they don't all talk at the same time.	Ohjataan viittauskäytäntöön, jottei puhuta kaikki yhtä aikaa	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen
	Like thinking about using kind words with others.	Ohjataan puhumaan toisille kauniisti	
	Give the other ones also a turn.	Ohjataan antamaan vuoro toisellekin	
	Pyrimme aamupiirissä, ehkä se ei ole sääntö, mutta pyrimme, että jokainen lapsi saisi sanoa oman nimen. Kaveri voi sitten auttaa, jos on ujo sanomaan omaa nimeä.	Kaikki saavat sanoa oman nimensä aamupiirillä. Kaveri voi auttaa, jos lapsi ujostelee	Osallisuus/tunne ryhmään kuulumisesta
	If there's a larger group, whole group with about 20 children then I try to position them where they all can see the pictures and the book and talk about it.	Pyritään asettamaan lapset paikkaan, josta kaikki näkevät kirjan ja voivat osallistua keskusteluun	
	I know that some have boys and girls toilet, we don't have that. Kids can go to toilet.	Ei erikseen tyttöjen ja poikien vessoja	Sukupuolisensitiivisyys

Kuvio 4. Sosiaalista varhaiskasvatusympäristöä turvaavat säännöt

Vuorovaikutustaitojen kehittymistä edistetään rajoilla ja säännöillä, joiden tarkoituksena vaikuttaa olevan ryhmäkesustelun sujuvuus, vuorovaikutuksen asianmukaiseen sävyyn ja kontekstiin sopivien puheenaiheisiin ohjaaminen. Myös huomion kiinnittäminen aikuisen ohjeisiin näkyi vastauksissa.

“Of course it should be in some way quiet and they should listen to the adults and each other.”

“For example they have to raise their hand if it’s their turn that they don’t all talk at the same time.”

”Alle kolmivuotiaat eivät puhu niin paljon, mutta kun jotkut lapset kasvava niin nuo sukupuolielimien ja haukkumanimet, niitä ei saa. No en oo niin ku tietoinen, että olis säännöissä pyritty, mutta ainakin lapsille kerrottu, että noin ei oo hyvä puhua.”

“Like thinking about using kind words with others.”

Vaikuttaa siltä, että ainakin yhteisten toimintatuokioiden aikana ryhmään kuulumisen tunnetta ja osallisuuden kokemusta pyritään myös rajoilla ja säännöillä lisäämään.

”Pyrimme aamupiirissä, ehkä se ei ole sääntö, mutta pyrimme, että jokainen lapsi saisi sanoa oman nimen. Kaveri voi sitten auttaa, jos on ujo sanomaan omaa nimeä.”

“If there’s a larger group, whole group with about 20 children then I try to position them where they all can see the pictures and the book and talk about it.”

4.4 Lasten osallisuus rajojen ja sääntöjen laadinnassa

Lasten osallisuutta sääntöjen luomisprosessissa tarkastellaan tässä Turjan mallin mukaisesti kolmen ulottuvuuden, lapsen voimaantumisen asteen, osallisuuden vaikutuspiirin ja ajallisen ulottuvuuden, kautta. Vaikuttaa siltä, että sääntöjen luomisprosessissa lasten voimaantumisen aste on vaihdellut ääripäästä toiseen. Haastatteluista tulee ilmi, että joissakin tapauksissa säännöt sovitaan yhdessä ryhmässä, mutta erityisesti turvallisuuteen liittyvät säännöt saattavat olla pelkätään aikuisten laatimia.

“We start the year by talking about things what could we do, what we agree together as a group. Sometimes the children may phrase it in negative way – don’t hit. So we will try to phrase it in a positive way – be gentle.”

“Rules come from adults and kids. Fifty fifty.”

”Jotkut säännöthän tulee aikuisten toiminnan kautta ja myös niinkun katsottu mikä on lapsille parhaaksi ja sen mukaan on tehty säännöt. Ensimmäisessä mietitään yhdessä mikä on lapsen parhaaksi ja sitten on tehty sääntöjä sen mukaan. Säännöt auttavat turvallisuuden luomiseen.”

“I guess from the children, really. I mean the safety aspects come from us because that’s why we are there for – to keep the children safe.”

	Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Voimaantumisen aste
Voimaantumisen asteen ulottuvuus Turjan mallin mukaan	"Jotkut säännöthän tulee aikuisten toiminnan kautta ja myös niinkun katsottu mikä on lapsille parhaaksi ja sen mukaan on tehty säännöt. Ensimmäisessä mietitään yhdessä mikä on lapsen parhaaksi ja sitten on tehty sääntöjä sen mukaan. Säännöt auttavat turvallisuuden luomiseen."	Aikuisten tekemät säännöt lasten edun perusteella	ei osallisuutta
	"I guess from the children, really. I mean the safety aspects come from us because that’s why we are there for – to keep the children safe."	Turvallisuutta ylläpitävät säännöt aikuisten tekemiä	
	"No meillä on alle kolmivuotiaat lapset, joten ainakaan vuorovaikutuksellisesti ei pysty niitä itse ilmaisemaan, että meidän säännöt koostuu siitä, mitä me ollaan havainnoitu lasten kautta. Ja sen kautta ollaan pyritty luomaan sitten sääntöjä, mitkä tulee heidän kasvatus, kehitystä ja oppimista."	Lapset mukana havainnoinnin kohteena	mukanaolo
	"Selitetään lapsille miksi on hyvä laittaa, että ei saa kiusata."	Lapset mukana kuuntelijana	
	"Yea and to make it in a fun way. Sometimes they have like kids conferences we had already before where we wrote down the wishes of the children and to make it fun as well. Then it doesn’t feel like a strict rule anymore. It’s like something easier to follow for the kids. When you can make it more playful way."	Kuunnellaan lasten toiveita	kuulluksi tuleminen
	"Depending on their developmental stage, it takes a different, it may be just looking at two pictures and you say: this one or this one?"	Lapsi valitsee vaihtoehdoista	vaihtoehdoista valinta
	"In that conference for example, having a circle, finding a speaker who leads the conference. Supporting the kids to really make it by themselves. And it also it’s beneficial to the kids communication and you know trying to figure out is everyone on that side, is everyone thinking the same way, let kids lead that?"	Lapset voisivat omatoimisesti pitää lasten kokouksia	lasten oma toiminta
	"Rules come from adults and kids. Fifty fifty." "We start the year by talking about things what could we do, what we agree together as a group. Sometimes the children may phrase it in negative way – don’t hit. So we will try to phrase it in a positive way – be gentle."	Säännöt tulevat sekä aikuisilta että lapsilta Säännöt sovitaan yhdessä ryhmänä	yhteistoiminta

Kuvio 5. Voimaantumisen asteen ulottuvuus Turjan mallin mukaan

Kuten kuviossa 5 voidaan havaita, voimaantumisen asteen ääripäiden väliin mahdutti kuitenkin myös vastauksia, jotka viittaavat lasten pääsevän osalliseksi olemalla mukana prosessissa, tulemalla kuulluksi ja valitsemalla aikuisen tarjoamista vaihtoehdoista. Voimaantumisen astetta haastateltavien mukaan selittää osittain lasten kehitystaso ja kommunikaatiotaidot.

”No meillä on alle kolmivuotiaat lapset, joten ainakaan vuorovaikutuksellisesti ei pysty niitä itse ilmaisemaan, että meidän säännöt koostuu siitä, mitä me ollaan havainnoitu lasten kautta. Ja sen kautta ollaan pyritty luomaan sitten sääntöjä, mitkä tulee heidän kasvatusta, kehitystä ja oppimista.”

“Sometimes they have like kids conferences we had already before where we wrote down the wishes of the children and to make it fun as well.”

“Depending on their developmental stage, it takes a different, it may be just looking at two pictures and you say: this one or this one?”

Kasvattajilta kysyttiin myös lasten osallisuuden tavoitetilasta sääntöjen ja rajojen laadinnassa, jolloin vastaukset painoutuivat joko yhteistoiminnan tai lasten oman toiminnan tason voimaantumiseen.

“In that conference for example, having a circle, finding a speaker who leads the conference. Supporting the kids to really make it by themselves.”

”No voi, esimerkiksi isojen kanssa voi laatia yhdessä ja sen kautta ne ehkä sitten muistaakin paremmin ja sitten heidän osallisuuttaan siinä kehitetään. Ja sitten kun ne on laadittu lasten kanssa, niin jotenkin sitten minun mielestä lapset osaavat sitten noudattaa niitä paremmin.”

Tarkasteltaessa lasten osallisuuden vaikutuspiiriä rajojen ja sääntöjen luomisprosessissa vastaukset painoutuivat lapsia koskevien asioiden alueelle ja aikuisten ja lasten yhteisien asioiden alueelle. Opinnäytetyöni tutkimuskohteen rajaus päiväkotiryhmän rajoja ja sääntöjä koskevaksi selittänee ainakin osittain sitä, että osallisuuden vaikutuspiiri ei ulottunut laajemman yhteisön asioihin. Tässä analyysin vaiheessa eron tekeminen lasta koskevissa asioissa sekä aikuisten ja lasten yhteisissä asioissa on haastavaa, joten erityisen tarkkaa huomiota on kiinnitetty siihen, puhuuko haastateltava ryhmästä vai lapsista.

“We start the year by talking about things what could we do, what we agree together as a group.”

“One or two times a month could have a kids conference.”

Ajallisen ulottuvuuden tarkastelussa löytyi useita ilmauksia, jotka viittaavat suoraan pitkäkestoiseen osallisuuden toteutumiseen. Esimerkiksi eräässä vastauksessa yhdessä sovitut säännöt otettiin tarkasteluun vähintään kauden puolivälissä, jolloin niitä voitiin yhdessä tarvittaessa päivittää. Toisaalta suoria yhteyksiä kertaluontoiseen osallisuuden toteutumiseen ei löytynyt, mutta joistakin vastauksista luokittelua ajallisen ulottuvuuden perusteella ei voitu päätellä.

“We start the year by talking about things what could we do, what we agree together as a group. - And then we usually like review again around Christmas time and think about if anything needs adapting, if there’s anything new if the group changes.”

“Definitely. And it can be like even monthly, classroom rules change. It has to adjust on the needs and bit to problems. One or two times a month could have a kids’ conference.”

”No meillä on alle kolmivuotiaat lapset, joten ainakaan vuorovaikutuksellisesti ei pysty niitä itse ilmaisemaan, että meidän säännöt koostuu siitä, mitä me ollaan havainnoitu lasten kautta. Ja sen kautta ollaan pyritty luomaan sitten sääntöjä, mitkä tulee heidän kasvatusta, kehitystä ja oppimista.”

4.5 Rajat ja säännöt osana toimintakulttuurin kehittämistä

Kolmanteen tutkimusongelmaan hain haastatteluissa vastauksia erityisesti näillä neljällä kysymyksellä:

- Mitä ajattelet säännöistä, niiden merkityksestä ja velvollisuudesta noudattaa niitä?
- Voisitko kertoa mielipiteitäsi sääntöjen johdonmukaisuuden merkityksestä?
- Kuinka tärkeää päiväkodin sääntöjen yhtenäistäminen sekä asianmukainen perusteleminen ja perustelujen näkyväksi tekeminen mielestäsi on?
- Voisiko päiväkodin tai päiväkotiryhmän henkilökunnan käymä keskustelu säännöistä mielestäsi johtaa päiväkodin toimintakulttuurin kehittämiseen?

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä otan esille päiväkodin inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämisen, sillä se osaltaan perustelee opinnäytetyön aiheesta tehdyn tutkimuksen tarkoituksellisuutta ja tärkeää merkitystä. Tämän tutkimusongelman selvittämisen pohjalla ei käytetä teoriaan pohjautuvaa mallia, vaan vastaukset voidaan tiivistää haastateltavien mielipiteillä edellä mainittujen kysymysten aiheisiin.

Lähtökohtaisesti voidaan sanoa, että rajat ja säännöt mielletään hyvin tärkeiksi päiväkodin arjessa. Myös aikuisen tulee noudattaa sovittuja sääntöjä. Yksi vastaajista kuitenkin esitti asian siten, että on tärkeitä ja vähemmän tärkeitä sääntöjä, joita todennäköisesti noudatetaan hieman huonommin. Lisäksi sääntöjen määrällä on merkitystä.

”Onhan tosi hyvä, jos lapsi omaksuisi niitä sääntöjä ja osaisi noudattaa niitä. Esimerkiksi aikuistenkin olisi hyvä noudattaa niitä sääntöjä, koska lapset mallintavat aikuisten käyttäytymistä.”

”There are some really important rules, I think. When it comes to violence or being aggressive to another child, if another child, another group mate is basically in danger. But I think that there are also not so important rules and it can happen that the children don't obey them. - The more rules, the harder it is to follow.”

Rajojen ja sääntöjen johdonmukaisuutta päiväkodissa pidettiin myös tärkeänä. Johdonmukaisuutta toivottiin yli omien ryhmärajojen ja myös huoltajien kotona ylläpitämien rajojen ja sääntöjen suhteen.

”Jos jokainen aikuinen noudattaa eri sääntöjä, niin lapset voi mennä siitä sekaisin, että mitä sääntöjä pitää noudattaa.”

”I feel like it would be good to have those rules applying for the whole daycare. Children would benefit from that and workers and even parents because we have lots of siblings in this daycare in different groups. They must be thinking that there is different rules in all groups.”

”I think it's important that the children understand the expectations, both of their own families and the adults. It's really important, because it goes on in future life as well.”

Kaikki vastaajat olivat samaa mieltä siitä, että rajoista ja säännöistä keskusteleminen ja niiden näkyviksi tekeminen voisi johtaa laadukkaampaan toimintakulttuuriin. Aiheesta olisi hyvä käydä myös jatkuvaa keskustelua.

”Joo, voi se. Se tuo oikeudenmukaisuutta ja johdonmukaisuutta ja selkeyttä omaan toimintaan.”

“One hundred percent. But it would need to be done regular basis, once a month, because rules change.”

”Niin siis sehän on, sehän sitten auttaa kaikkia työntekijöitä sitten paremmin noudattamaan niitä. Ja sitten kun siinä on myös perusteltu paperisena, niin ei tarvitse tulla kiistaa joidenkin kanssa, että miksi niin toimitaan tai ei toimita. Se tuo selkeyttä toimintakulttuuriin.”

“Yes definitely. Because I think it’s not clear for everyone. They might not even know that what they do is not a fair rule and it’s not an educational rule.”

5 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kartoittaa päiväkodin kirjoittamattomia rajoja ja sääntöjä sekä niiden perusteluja. Haastatteluissa tulikin esille mukava määrä erilaisia lasten toimintaa sääteleviä sääntöjä, mutta teemahaastatteluissa sääntöjen perusteleminen jäi suurilta osin kuulematta. Suurin syy tähän oli varmastikin teemahaastattelun runkokysymykset, joissa sääntöjen perusteleminen ei tapahtunut säännöllisesti kaikkien haastateltavien kertomien sääntöihin liittyvien kokemusten kohdalla. Haastattelussa esittämäni kysymykset olisivat siis voineet kartoittaa aihetta tätäkin paremmin. Tästä huolimatta opinnäytetyöni tarjosi reflektion kokemuksia siihen osallistuneille ja arjessa esiintyviä sääntöjä päästiin pohdiskelmaan. Tulososiossa esille nostetut säännöt ovat luonnollisesti esimerkkejä haastateltujen työkokemuksista eivätkä millään tavoin ole yleistettävissä kaikkeen varhaiskasvatukseen valtakunnallisella, eikä edes paikallisella tasolla. Eri kohdejoukko olisi saattanut siis tarjota hyvin erilaisia vastauksia haastattelukysymyksiin.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla tarkoitukseni oli saada selville millaisia rajoja ja sääntöjä henkilökunnan kokemusten perusteella päiväkodista löytyy. Vastaajien esille nostamat säännöt vaikuttivat kattavan niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin turvallisuuden ulottuvuuden. Fyysisestä turvallisuudesta päiväkodissa huolehditaan ohjaamalla lapsia fyysisen koskemattomuuden kunnioittamiseen ja rajoittamalla lasten liikkumista fyysisessä varhaiskasvatusympäristössä. Tilanteita riittää, joissa lasten odotetaan istuvan paikoillaan joko lattialla, tuolilla tai penkillä osallistumassa yhteiseen toimintaan tai odottamassa. Vastauksista nähdään kuitenkin myös se, että kasvattajatkin ovat tästä tietoisia ja he pyrkivät sallimaan lasten liikkumista tilassa mahdollisuuksien mukaan. Eriytyisen suurta merkitystä näyttää olevan myös äänenvoimakkuuden rajoittamisella. Ääniympäristön terveellisyys on luonnollisesti osa fyysistä varhaiskasvatusympäristöä, mutta vastauksista näkyy, että usein äänenkäyttöä joudutaan rajoittamaan muiden kuin omien ryhmätovereiden vuoksi.

Psyykkisen turvallisuuden ylläpitämiseksi kasvattajat käyttivät sääntöjä, joiden päämääränä oli turvallisen ilmapiirin luominen. Kiusaamista ei henkilöstön kokemusten mukaan sallittu lainkaan. Psyykkistä turvallisuutta luotiin myös erityisesti joustavuudella, tuen tarpeen huomioimisella ja aikuisen avun myötä. Käytännössä näiden sääntöjen kohdalla ei ollut useinkaan ehdottomia ilmauksia, vaan paremminkin vastaajat kertoivat kuinka ehdottomuuden sijaan yksilölliset tarpeet ovat tärkeämpiä. Sosiaalista turvallisuutta koskevia sääntöjä löytyi lukumääräisesti vähiten. Valtaosa niistä pyrki takaamaan otollisia olosuhteita vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. Näiden sääntöjen avulla pyrittiin varmistamaan esimerkiksi ryhmäkeskustelun sujuvuutta ja puheenaiheiden sovinnaisuutta.

Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkasteltu lasten osallisuus sääntöjen luomisprosessissa vaikutti vaihtelevan tilanteen mukaan. Turjan mallin mukaisesti ajateltuna lasten voimaantumisen intensiteetti vaihteli koko vaihteluvälillään. Käytännössä se tarkoitti, että joissakin tapauksissa lapset laativat sääntöjä yhdessä aikuisten kanssa ryhmänä, mutta toisinaan lapset eivät päässeet osallisiksi sääntöjen laatimisprosessiin laisinkaan. Vastauksista löytyi myös tapauksia, joissa lapset tulivat kuulluksi tai saattoivat päästä valitsemaan aikuisen ehdottamista vaihtoehtoista. Vastauksista voidaan päätellä, että joissain tapauksissa toimintakulttuurissa on lasten osallisuuden osalta kehitettävää ja johdannossa esittämani hypoteesi osui osittain oikeaan. Lasten osallisuuden vaikutuspiirin voidaan katsoa ulottuvan vastausten perusteella lasten asioita koskevaksi tai korkeintaan lasten ja aikuisten yhteisiä asioita koskevaksi. Osallisuuden ajallisen ulottuvuuden kannalta tulokset olivat rohkaisevia. Vastauksista käy ilmi, että päiväkodissa on olemassa rakenteita, jotka mahdollistavat lasten osallisuuden pitkäkestoisen ja jatkuvan toteutumisen sääntöjen luomisprosessin osalta.

Kolmannen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää rajojen ja sääntöjen johdonmukaisuuden ja yhteneväisyyden vaikutuksia ja merkityksiä henkilöstön kokemusten pohjalta. Ensinnäkin säännöt koettiin hyvin tärkeiksi ja niiden laatu ja määrä merkityksellisiksi. Samoin sääntöjen johdonmukaisuus nähtiin tärkeäksi, etenkin lasten edun kannalta. Jos sääntöjen perusteluja ei aineistosta saatu analyysia varten riittävästi irti, opinnäytteeni onnistui kuitenkin osoittamaan rajoja ja sääntöjä koskevan ammatillisen reflektion merkityksen. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että säännöistä keskusteleminen voi johtaa varhaiskasvatukseen

inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämiseen. Tästä syystä ehdotankin päiväkodin rajoista ja säännöistä keskustelemista yhdeksi tietoisena toimintakulttuurin kehittämisen tavoista.

Opinnäytetyön tekemisen päätteeksi on hyvä arvioida omaa työskentelyprosessia. Mielenkiintoisen aiheen rajaaminen sopivaksi kokonaisuudeksi opinnäytetyötä varten onnistui suhteellisen kivuttomasti. Laadullisella tutkimusotteella tekeminen osoittautui sykliseksi prosessiksi, jossa teoreettinen viitekehys ja analyysin lähtökohdat tarkentuivat ja täydentyivät matkan varrella. On helppoa huomata missä prosessin vaiheissa on eniten opittavaa. Esimerkiksi haastattelukysymysten laatuun olisi voinut panostaa entistäkin enemmän.

Opinnäytetyössäni olen hyödyntänyt paljon suoria lainauksia haastatteluvastauksista. Päätin esittää niitä runsaasti, sillä ne havainnollistavat hyvin sitä, millaisia säännöt päiväkodissa todella ovat. Lainausten suurella määrällä on myös merkitystä opinnäytetyön luotettavuuden kannalta. Opinnäytetyön luotettavuutta parantaa myös aineiston nopea litterointi (Hirsjärvi & Hurme 2000, 185). Suoritin litteroinnin mahdollisimman nopeasti haastattelujen tekemisen jälkeen. Äänitteiden kuuluvuus oli hyvä.

Yhdysvaltalaisen laadullisen tutkimuksen perinteen mukaisesti suhtaudun tutkimuseettiseen teknisesti. Käyn eettistä pohdintaa koskien omaa tutkimustoimintaani. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 152-153.) Koska työskentelin opinnäytetyötä tehdessäni samassa päiväkodissa, jossa kohdejoukkokin, haastateltavien löytäminen oli helppoa. Kohdejoukkoa informoitiin asianmukaisesti kirjeellä ja he saivat tutustua haastattelukysymyksiin ennen teemahaastattelujen toteuttamista. Kohdejoukon anonymiteetti säilytettiin ja haastatteluaineistoäänitteet tuhosin analyysin valmistuttua. Aineistoa kerätessä haastattellessa pyrin pitäytymään ennalta informoidussa kysymysrungossa. Joissakin tilanteissa kuitenkin tein tarkentavia kysymyksiä, joita kaikissa haastatteluissa ei kuitenkaan esitetty. Siinä mielessä lähtökohdat haastatteluille saattoivat olla hieman erilaisia. Kahdella eri kielellä tehdyt haastattelut eivät hankaloittaneet opinnäytetyön tekemistä. Teoriaohjauksenaankin sisällönanalyysiin sisältyi runsaasti opinnäytetyöntekijän omia valintoja

ja tulkintoja, vaikka ilmaisuja pyrinikin teorian pohjalta luokittelemaan ja pelkistämään. Analyysin perusteleminen ja pohjaaminen teoriaan mielestäni kuitenkin onnistui sekä ensimmäisessä että toisessa tutkimuskysymyksessä.

Opinnäytetyön tuloksista käy selväksi se, että rajat ja säännöt mielletään erittäin tärkeiksi, samoin johdonmukaisuus niitä sovellettaessa. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää pohtia millä tavoin sääntöjä voitaisiin yhdenmukaistaa päiväkodeissa ja päiväkotiryhmissä. Tähän olennaisesti liittyy rajojen ja sääntöjen perustelut. Opinnäytetyössäni ei ennätetty pureutua niihin tekijöihin, joilla yksittäiset säännöt perustellaan. Päiväkodeissa ilmenevän sääntökirjon esille nostaminen voi toimia alkusysäyksenä rajoja ja sääntöjä koskevalle ammatilliselle keskustelulle, mutta aihetta olisi hyödyllistä syventää perusteluita esiin nostamalla. Tutkimalla lisää aihepiiriä saattaisi olla mahdollista tuoda konkretiaan se, kuinka paljon säännöt perustuvat historiallisesti kehittyneeseen päiväkodin toimintakulttuuriin, henkilökohtaisiin näkemyksiin ja/tai varhaiskasvatusta ohjaaviin lakeihin, asetuksiin, suosituksiin ja varhaiskasvatussuunnitelmiin.

Toinen tärkeä näkökulma, joka tässä opinnäytetyössä jää tarkastelematta on sääntöjen joustavuus ja tilannekohtaisuus. Varhaiskasvatusryhmien lapset ovat erilaisissa kasvun ja kehityksen vaiheissa. Esimerkiksi tuen tarpeessa olevien lasten toiminta saattaa johtaa tilanteeseen, jossa sääntöjä joudutaan muokkamaan tilannekohtaisesti lapsen edun mukaisesti. Onko mahdollista, että rajat ja säännöt asettavat lapset eriarvoiseen asemaan ja voiko olla, että tämä olisikin lasten parhaaksi? Voivatko säännöt olla edelleen johdonmukaisia, vaikka ne olisivat joustavia? Ehkäpä siis tarpeen olisi pohdiskella laajemmastakin näkökulmasta sitä, millaisia päiväkodin sääntöjen tulisi olla.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017a. Haastavat kasvatustilanteet. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ahonen, L. 2017b. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Broady, D. 1987. Piilo-opetussuunnitelma. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Hill, M., Davis, J., Prout, A. & Tisdall, K. 2004. Moving the participation agenda forward. *Children & Society* 18, 77-96.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen aineiston hankintamenetelmiä. Teoksessa Juuti, P. & Puusa, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus. 99-102

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä: Juvenes Print.

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 8.11.2022 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Opetushallitus. 2023a. Psyykinen turvallisuus. Viitattu 5.9.2023 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psyykinen-turvallisuus>

Opetushallitus. 2023b. Sosiaalinen turvallisuus. Viitattu 5.9.2023 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sosiaalinen-turvallisuus>

Pihlaja, P. 2019. Sosio-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim) Varhaiserityiskasvatus. 2., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 141-182

Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Juuti, P. & Puusa, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus. 103-117

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Juuti, P. & Puusa, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus. 75-85

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turja, L. 2017. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uudistettu painos. Juva: PS-kustannus.

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

Webster-Stratton, C. 2011. Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. Helsinki: Profami.

Ylikörkkö, E-M. 2022. Lapsen osallisuuden tilan muotoutuminen lapsen ja opettajan välisissä kohtaamisissa. *Journal of Early Childhood Education Research*. Volume 11, Issue 2. 72-98

LIITTEET

- Liite 1. Englanninkielinen haastattelun kyselylomake
- Liite 2. Suomenkielinen haastattelun kyselylomake

LIITE 1 1(3)

Hi and welcome to the interview!

I would like to thank you for participating in thesis about the unwritten classroom rules. The theme of my thesis is linked especially to developing organizational culture and participation of the children. I don't believe this thesis can affect vastly to the matter by itself but talking about the rules and the reasons behind them can lead to some development in organizational culture.

Can crisp bread be enjoyed while main course and are the kids able to take more than two of them during a meal? What kind of sleeping buddies are allowed and how many can children take with them for nap time? Can they climb on the porch table and is fleece or wool mid layer clothes needed if it's warmer than 5 degrees below zero?

There's a lot of rules and practices which control the behaviour of children and adults in day care centers. In this interview we will ponder this jungle of rules from different points of view. The interview is guided by the research questions and four themes based on those. This thesis is looking for answers for these questions:

- What kind of unwritten rules that control children's behaviour exist in everyday life of a day care center and how are they validated by the experiences of staff?
- Is there consistency of those rules in day care center and is consistency of rules important to the staff?
- How is children's participation taken into account in creating the classroom rules by the experiences of the staff?

In the first theme I would like to hear your insights about classroom rules and their importance in the everyday life of a day care center. What kind of experiences you have about the rules you have used yourself or about rules someone else used to control the behaviour. In the second theme I wish you would tell your opinions about the consistency of classroom rules. Third theme is about children's participation possibilities in creating rules. In the fourth them I ask you to ponder the reasons behind the rules and possible situations where those reasons possibly didn't set their basis on laws or recommendations that regulate Finnish early childhood education.

LIITE 1 2(3)

Before we head out into the theme based questions, I would like to ask few general questions:

1. In what profession do you work in day care center?
2. How long have you worked in early childhood education?

Theme 1 – rules in day care day episodes

1. How would you define a classroom rule?
2. What kind of official instructions, rules and practices exist in your day care center?
3. Why are classroom rules needed in day care centers?
4. What do you think about classroom rules, their significance and responsibility to obey them?
5. What kind of official instructions based or unwritten classroom rules have you used or seen others use at work
  - during morning circle?
  - during pedagogical lessons?
  - during story time?
  - during mealtimes?
  - during children getting dressed/undressed for outdoor activities?
  - during outdoor activities?
  - during play inside?
  - during nap time?
  - during transitions between two activities in general?
  - during toilet visits?
  - when arriving and leaving day care center?
  - during everyday interactions?

Theme 2 – consistency of classroom rules

1. How are the classroom rules applied in your day care center?
2. How can the consistency of staff members appear?
3. How are the classroom rules brought up in discussions between workers?
4. Could you tell your opinions about the significance of the consistency of classroom rules?
5. Are there some classroom rules you would definitely not apply?
6. Can you think of some classroom rules that should definitely be changed or removed?
7. Are there some classroom rules that definitely must be applied to practice?

Theme 3 – children’s participation in classroom rules creation process

LIITE 1 3(3)

1. Have the children been able to affect the classroom rules in your group somehow?
2. Could the children participate more in creating classroom rules more than they currently do?
3. How important children's participation in creating the classroom rules is in your opinion?
4. How could children's participation in creating classroom rules be promoted?

Theme 4 – the justification of classroom rules

1. Where do classroom rules come from?
2. Where should they come from?
3. How do you justify the rules you use at work
  - a. for yourself?
  - b. for a child/group of children?
  - c. for a staff member?
  - d. for guardians?
4. What kind of classroom rules or practices have you disagreed with a staff member?
5. What is your opinion about such classroom rules that are reasoned against the laws and recommendations that regulate Finnish early childhood education?
6. How important it is to you that the classroom rules were consistent and justified by the laws and recommendations in your day care center? How important it is to make that visible?
7. Could staff discussions about classroom rules lead to development of organizational culture?

Thank you for your time!

LIITE 2 1(4)

Hei ja tervetuloa haastatteluun!

Kiitos, että osallistut opinnäytetyöni sisältämään tutkimukseen päiväkodin kirjoittamattomista säännöistä. Opinnäytetyön aihe linkittyy ennen kaikkea Varhaiskasvatussuunnitelman perusteidenkin esille nostamaan varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämiseen ja lasten osallisuuden edistämiseen päiväkodissa. Opinnäytetyön vaikutusmahdollisuudet eivät ole ennakoasetelmaltaan suuret, mutta päiväkodin sääntöjen puheeksi ottaminen ja niiden perustelujen näkyväksi tekeminen voi johtaa omalta osaltaan toimintakulttuurin kehittymiseen.

Saako näkkileipää syödä yhtäaikaisesti lounaan kanssa ja voiko niitä ottaa useammankin kuin kaksi? Millaiset unikaverit sallitaan ja kuinka monta niitä saa mukaan lepohetkelle ottaa? Saako terassilla olevalle pöydälle mennä seisomaan ja pitää fleece- tai villa-asu pukea, jos pakkasta on enemmän kuin 5 astetta? Päiväkodeissa on paljon lasten ja aikuistenkin toimintaa sääteleviä sääntöjä ja käytäntöjä. Tässä haastattelussa edetään tutkimuskysymysten pohjalta muodostettujen teemojen mukaisesti pohdiskellen päiväkodin sääntöviidakkoa eri näkökulmista. Opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Millaisia kirjoittamattomia sääntöjä päiväkodin arjesta löytyy ja miten niitä perustellaan varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemusten perusteella?
- Pidetäänkö säännöistä kiinni päiväkodissa johdonmukaisesti ja yhteneväisesti ja onko johdonmukaisuus henkilöstön kokemusten perusteella tärkeää?
- Miten lasten osallisuus varhaiskasvatusryhmän sääntöjen laadinnassa toteutuu varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemusten perusteella?

Ensimmäisessä keskusteluteemassa haluaisin kuulla näkemyksiäsi säännöistä ja niiden merkityksestä päiväkodin arjessa sekä kokemuksiasi toteuttamistasi säännöistä tai toisen kasvattajan käyttämistä säännöistä. Toisessa teemassa toivoisin, että kerrot mielipiteitäsi liittyen sääntöjen johdonmukaisuuteen. Kolmannessa teemassa käsitellään lasten osallisuutta suhteessa päiväkotiryhmän sääntöihin. Neljännessä teemassa pyydän sinua pohdiskelemaan päiväkodin sääntöjen perusteluja ja mahdollisia tilanteita, joissa säännön tai käytännön perustelut

LIITE 2 2(4)

eivät ole olleet lakien, asetusten tai varhaiskasvatustyölle annettujen suositusten mukaisia.

Ennen teemoihin siirtymistä haluaisin kuitenkin esittää muutaman taustakysymyksen:

1. Missä tehtävissä työskentelet päiväkodissa?
2. Kuinka pitkään olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa?

LIITE 2 3(4)

Teema 1 – säännöt episodeittain

1. Miten määrittelisit säännön?
2. Millaisia virallisia ohjeistuksia päiväkodissasi on käytössä liittyen päiväkodin arjen sääntöihin ja käytäntöihin?
3. Miksi sääntöjä tarvitaan päiväkodissa?
4. Mitä ajattelet säännöistä, niiden merkityksestä ja velvollisuudesta noudattaa niitä?
5. Millaisia virallisten ohjeistusten mukaisia tai ”kirjoittamattomia” sääntöjä olet itse toteuttanut tai havainnoinut toisen kasvattajan toteuttavan työssäsi
  - aamupiirituokioilla?
  - pedagogisilla toimintatuokioilla?
  - satuhetkinä?
  - ruokailutilanteissa?
  - pukeutumistilanteissa?
  - ulkoilutilanteissa?
  - leikin tilanteissa?
  - lepohetkillä?
  - siirtymätilanteissa?
  - WC-asiointiin liittyvissä tilanteissa?
  - tulo- ja lähtötilanteissa?
  - arjen vuorovaikutustilanteissa?

Teema 2 – sääntöjen johdonmukaisuus

1. Miten päiväkodissasi sääntöjä sovelletaan käytäntöön?
2. Miten kasvattajien välinen johdonmukaisuus ja yhteneväisyys tulee esille?
3. Miten säännöt otetaan kasvattajien välillä puheeksi?
4. Voisitko kertoa mielipiteitäsi sääntöjen johdonmukaisuuden merkityksestä?
5. Onko joitain sääntöjä, joita et missään nimessä itse soveltaisi käytäntöön?
6. Tuleeko mieleesi joitakin sääntöjä, jotka mielestäsi pitäisi ehdottomasti muuttaa/poistaa?
7. Onko joitakin sääntöjä, joita on ehdottomasti sovellettava käytäntöön?

Teema 3 – lasten osallisuus sääntöjen luomisessa

1. Ovatko lapset voineet vaikuttaa ryhmässäsi toteutettaviin sääntöihin jollakin tavalla?
2. Voisiko lapset mielestäsi osallistua sääntöjen luomiseen nykytilannetta enemmän?
3. Kuinka merkittävää mielestäsi lasten osallisuus päiväkotiryhmän sääntöjen luomisessa on?

LIITE 2 4(4)

4. Millä tavoin lasten osallisuutta sääntöjen luomisessa voitaisiin edistää?

Teema 4 – sääntöjen perustelut

1. Mistä säännöt tulevat?
2. Mistä niiden pitäisi tulla?
3. Miten perustele itse työssäsi käyttämiä sääntöjä
  - a. itsellesi
  - b. lapselle/lapsiryhmälle
  - c. työkaverille
  - d. huoltajille?
4. Millaisista säännöistä ja käytännöistä olet joskus ollut eri mieltä toisen kasvattajan/toisten kasvattajien kanssa?
5. Mitä mieltä olet säännöistä, joita työntekijät perustelevat lain, asetuksen, suosituksen tai muun työtä ohjaavan asiakirjan vastaisesti?
6. Kuinka tärkeää päiväkodin sääntöjen yhtenäistäminen sekä asianmukainen perusteleminen ja perustelujen näkyväksi tekeminen mielestäsi on?
7. Voisiko päiväkodin tai päiväkotiryhmän henkilökunnan käymä keskustelu säännöistä mielestäsi johtaa päiväkodin toimintakulttuurin kehittymiseen?

Kiitos osallistumisesta!